

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»
доктору економічних наук, професору,
професору кафедри
міжнародних економічних відносин
Наталії ГРУЩИНСЬКІЙ

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
КИСІЛЯ Віталія Анатолійовича**

**Реструктуризація світового зернового ринку під впливом війни в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»**

1. Актуальність дослідження. Глобальна реструктуризація зернового ринку передбачає адаптацію міжнародної торгівлі до умов воєнних викликів та геоекономічної нестабільності, що потребує не лише модернізації логістичних систем, а й удосконалення економічних та інституційних механізмів міжнародної взаємодії. Зростання ролі України як ключового експортера зернових культур, необхідність диверсифікації транспортних маршрутів та забезпечення продовольчої безпеки актуалізують пошук нових форм співпраці між державами, міжнародними організаціями та бізнес-структурами.

Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії стає визначальним чинником для забезпечення ефективного функціонування зернового ринку, мобілізації фінансових ресурсів, гармонізації торговельних стандартів та формування спільної архітектури глобальної продовольчої системи. Для України актуальність теми посилюється необхідністю інтеграції до європейського економічного простору, залучення інвестицій у розвиток аграрного сектору та зміцнення позицій у міжнародних продовольчих альянсах.

Таким чином, дослідження відповідає стратегічним пріоритетам світової продовольчої політики та має практичне значення для формування національної моделі розвитку зернового ринку, що базується на принципах стійкості, інноваційності та міжнародної кооперації. Представлена дисертаційна робота «Реструктуризація світового ринку зерна під впливом війни в Україні»

відрізняється комплексністю вирішених наукових завдань, логічною узгодженістю положень та висновків, а також практичною спрямованістю запропонованих рекомендацій.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота Кисіля В. А. «Реструктуризація світового ринку зерна під впливом війни в Україні» відрізняється високим рівнем наукової обґрунтованості, комплексності та системності. Автор продемонстрував здатність до критичного аналізу, узагальнення теоретичних положень та формування власних наукових висновків, що підтверджує його наукову зрілість. Робота має чітку структуру, логічну послідовність викладу матеріалу та належний рівень методологічного забезпечення, що відповідає сучасним академічним стандартам.

Перший розділ має фундаментальний характер і формує цілісну теоретико-методологічну основу для дослідження. Його сильними сторонами є систематизація наукових підходів до трактування поняття «світовий ринок зерна», критичний аналіз класичних та сучасних концепцій, а також уточнення категоріального апарату. Автор продемонстрував здатність до глибокого теоретичного узагальнення та формування власних наукових висновків.

Другий розділ відрізняється аналітичною глибиною та комплексністю. Серед його сильних сторін — детальний аналіз структури світового ринку зерна, визначення ролі України у глобальній продовольчій системі та оцінка ефективності державної політики в умовах війни. Автор показав уміння поєднувати статистичні дані, аналітичні оцінки та практичні висновки, що забезпечує системність викладу та актуальність результатів.

Третій розділ має прикладний і стратегічний характер. Його сильними сторонами є обґрунтування механізмів стимулювання експорту, розробка комплексного підходу до підтримки аграрного сектору та формування концепції співробітництва України з ЄС у сфері глобальної продовольчої безпеки. Автор продемонстрував стратегічне бачення перспектив розвитку українського зернового ринку та здатність пропонувати практичні рекомендації, що можуть бути використані у державній політиці та бізнес-практиці.

Загалом дисертаційна робота характеризується поєднанням теоретичної ґрунтовності, аналітичної системності та практичної спрямованості. Сильними сторонами є комплексність дослідження, логічна узгодженість положень і висновків, використання широкої наукової та емпіричної бази, а також формування рекомендацій, що мають значення для державних інституцій, бізнесу та міжнародних організацій.

Отримані положення та висновки знайшли своє відображення у наукових публікаціях, загальна кількість яких становить 12, серед них 4 статті у фахових виданнях України 1 публікація у періодичному науковому виданні, проіндексованому у наукометричній базі Scopus, та 7 публікації у матеріалах наукових і науково-практичних конференцій різного рівня.

Наукові публікації здобувача відображають основні результати дисертаційного дослідження та засвідчують їх апробацію у вітчизняному й міжнародному науковому просторі. Вони характеризуються високим рівнем аргументованості, відповідністю тематиці дисертації та актуальності досліджуваної проблематики. Опубліковані статті та матеріали конференцій підтверджують належний рівень наукової комунікації здобувача, його інтеграцію у професійне середовище та відповідність вимогам до здобуття ступеня доктора філософії.

Таким чином, дисертація та наукові публікації Кисіля В. А. засвідчують високий рівень виконання дослідження, його завершеність та практичну значущість, а також підтверджують вагомий особистий внесок здобувача у розвиток науки про міжнародні економічні відносини та дослідження глобальної продовольчої безпеки.

Наведені аргументи засвідчують відповідність опублікованих наукових праць здобувача вимогам пунктів 8 та 9 *«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»*, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 р. № 341).

Таким чином, дисертаційна робота та наукові публікації здобувача підтверджують високий рівень виконання дослідження, його завершеність та відповідність встановленим вимогам.

3. Наукова обґрунтованість основних положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Кисіля В. А., є науково обґрунтованими та логічно аргументованими. Це підтверджується комплексом вирішених наукових завдань, які чітко узгоджуються з метою та предметом дослідження, а також використанням значного масиву зарубіжних і вітчизняних джерел (212 позиції), офіційних даних міжнародних продовольчих та економічних організацій, Європейської комісії, профільних аналітичних центрів і чинних нормативно-правових актів України у сфері аграрної політики та міжнародної економічної співпраці.

Таким чином, дисертація засвідчує високий рівень наукової достовірності отриманих результатів, їх відповідність сучасним вимогам до досліджень у галузі міжнародних економічних відносин та практичну значущість для розвитку українського зернового сектору й зміцнення позицій України на світовому ринку зерна.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин, факультету міжнародних відносин КАІ держбюджетної науково-дослідної роботи «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повоєнної відбудови» (номер державної реєстрації №12-2024/15.01.01) та науково-дослідної теми кафедри «Теоретичні та практичні аспекти модифікації системи міжнародних економічних відносин в умовах багатопolarity розвитку світового господарства» (номер державної реєстрації №118-2022/15.01.01), де автор подав розгорнутий аналітичний матеріал щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії в умовах реструктуризації світового зернового ринку під впливом війни в Україні. Автор здійснив аналіз інституційних та правових засад міжнародного співробітництва у сфері аграрної торгівлі, оцінив фінансово-

економічні інструменти підтримки експорту зернових культур, а також розглянув механізми координації дій держав і міжнародних організацій у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки.

Серед ключових практичних результатів обґрунтовано застосування інституційно-фінансового підходу до стимулювання міжнародної економічної взаємодії у сфері зернового ринку, розроблено алгоритм інтеграції України до європейського економічного простору, а також запропоновано модель міжнародного трансферу аграрних технологій. Ці елементи мають вагоме практичне значення, оскільки сприяють формуванню ефективної архітектури глобальної продовольчої системи та забезпечують підвищення рівня продовольчої безпеки України.

Таким чином, дисертація поєднує високий рівень теоретичного обґрунтування з практичною спрямованістю, а її положення та рекомендації відповідають сучасним вимогам до наукових досліджень у галузі економіки та можуть бути використані у процесі формування державної аграрної політики й розвитку міжнародної економічної співпраці.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота Кисіля В. А. вирізняється високим теоретичним та науково-методологічним рівнем виконання поставленого завдання. Це підтверджується використанням значного масиву фактичного, статистичного та графічного матеріалу, значна частина якого є авторською розробкою. Чіткість і аргументованість положень теоретико-методичного та практичного характеру, а також перевірка достовірності отриманих результатів дозволили досягти поставленої мети у частині обґрунтування концептуальних засад та формування практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії у сфері зернового ринку.

У процесі дослідження автор спирався на широкий спектр загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Використання методу наукової абстракції забезпечило уточнення сутності та трактування поняття «світовий ринок зерна», індуктивний та дедуктивний підходи дозволили систематизувати

чинники впливу на міжнародну економічну взаємодію, а економічний аналіз і порівняння стали основою для оцінки тенденцій розвитку глобального зернового ринку та ефективності існуючих моделей співпраці. Застосування графічних методів сприяло наочному відображенню динаміки виробництва та експорту зернових культур, а економетричне моделювання дало змогу дослідити ключові фактори інтеграції України у європейський економічний простір та оцінити ефективність міжнародного трансферу аграрних технологій.

Застосування зазначених методів дозволяє оцінити рівень виконання наукового завдання як високий та підтверджує оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Завдяки цьому дисертація постає як завершене дослідження з обґрунтованими висновками та рекомендаціями, що мають значну теоретичну й практичну цінність для розвитку міжнародних економічних відносин та забезпечення глобальної продовольчої безпеки.

5. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів, проведених здобувачем

Новизна представлених теоретичних та практичних результатів дисертації полягає в наступному

удосконалено:

- концептуальний підхід до розробки механізму сприяння співробітництва України з країнами ЄС з метою забезпечення глобальної продовольчої безпеки, який на відміну від існуючих, дасть можливість забезпечити індивідуальність при розробці механізмів управління партнерськими співвідношеннями України та ЄС за рахунок гнучкості та адаптивності до військових умов;

- процес управління експортом зернових культур в Україні, завдяки впровадженню запропонованої концепції управління, яка являє собою комплексну систему, що охоплює стратегічне планування, удосконалення логістичних ланцюгів, розвиток фінансових механізмів, стимулювання переробної промисловості та формування висококваліфікованого кадрового потенціалу;

- процес стимулювання експорту зерна на світові ринки за рахунок розробленої ефективної моделі, яка ґрунтується на принципах синергії між державними, бізнесовими, науковими та міжнародними інституціями, що сприятиме формуванню стабільної та конкурентоспроможної експортної політики;

- підхід до визначення детермінант, які впливають на попит та пропозицію на світовому ринку зерна, що в свою чергу охоплюють різноманітні економічні, кліматичні, соціальні та політичні фактори, які формують динаміку цього ринку;

набуло подальшого розвитку:

- категоріальний апарат в частині визначення світового ринка зерна, що розглядається як сегмент аграрного ринку в світі, який охоплює економічні відносини, що пов'язані із виробництвом, обробкою, розподілом та споживанням зернових культур, охоплюючи взаємодію між виробниками, переробниками, споживачами й торговельними посередниками, що географічно відділені, задля забезпечення обігу зерна як товару у межах національної та світової економік;

- теоретичний підхід до визначення функції світового зернового ринку, в частині розподілу їх на основні та допоміжні;

- науково-методичний підхід до формування послідовності проведення аналітичної роботи по оцінці ефективності експортної діяльності на світовому ринку зерна, через комбінування економетричних моделей, штучного інтелекту, аналізу сценаріїв та інфраструктурної підтримки.

Наукова цінність дисертаційної роботи Кисіля В. А. полягає у комплексному підході до аналізу та моделювання процесів реструктуризації світового зернового ринку в умовах війни в Україні та глобальної продовольчої нестабільності. Автором уперше систематизовано та концептуально обґрунтовано багаторівневу архітектуру міжнародної економічної взаємодії у сфері торгівлі зерновими культурами, яка враховує інституційні, фінансові та логістичні чинники.

Серед ключових елементів наукової новизни слід відзначити розробку алгоритму інтеграції України до європейського економічного простору, що базується на поєднанні економічних, нормативно-правових та інноваційних механізмів. Вперше запропоновано модель міжнародного трансферу аграрних технологій, яка може бути використана як інструмент підвищення ефективності міжнародної співпраці та забезпечення продовольчої безпеки.

Оригінальність дослідження також проявляється у формуванні методологічних підходів до оцінки ефективності міжнародної економічної взаємодії в умовах воєнних і поствоєнних трансформацій, що дозволяє комплексно враховувати геополітичні ризики, фінансові обмеження та інституційні бар'єри. Запропоновані рекомендації мають практичну значущість для державної аграрної політики та міжнародних економічних відносин, оскільки спрямовані на створення стійкої моделі співпраці у сфері глобальної продовольчої безпеки.

Ретельний аналіз положень наукової новизни дозволяє встановити їх відповідність чинним вимогам, що ставляться до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Теоретичне та практичне значення роботи, використання результатів дослідження.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи Кисіля В. А. «Реструктуризація світового ринку зерна під впливом війни в Україні» полягає у комплексному розкритті концептуальних засад та прикладних інструментів формування нової архітектури глобального зернового ринку. Теоретичне значення дослідження визначається поглибленням наукових уявлень про сутність і механізми міжнародної економічної взаємодії в умовах воєнних та геоекономічних трансформацій, уточненням категорійного апарату та розробкою методологічних підходів до оцінки ефективності співпраці держав, міжнародних організацій та бізнес-структур у сфері продовольчої безпеки.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у тому, що сформульовані висновки та пропозиції можуть бути використані у кількох ключових сферах. У правозастосовній діяльності вони здатні слугувати основою

для формування та реалізації державної політики у сфері міжнародної економічної взаємодії, зокрема урядом, парламентом та профільними органами виконавчої влади, з метою забезпечення ефективної інтеграції України у процеси глобальної продовольчої системи, удосконалення механізмів міжнародного економічного співробітництва та імплементації міжнародних зобов'язань у сфері аграрної політики.

Таким чином, дисертація поєднує вагомий теоретичний внесок із практичною спрямованістю, а її результати мають значення як для розвитку наукової думки, так і для формування ефективних механізмів державної та міжнародної співпраці у сфері продовольчої безпеки.

У науково-дослідній сфері результати дисертаційної роботи Кисіля В. А. можуть бути використані для подальшого розвитку теоретико-методологічних засад міжнародної економічної взаємодії в умовах трансформації світового зернового ринку, а також для поглиблення доктринального аналізу правових та економічних інструментів забезпечення глобальної продовольчої безпеки.

Практичне застосування результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність аграрних підприємств, зернотрейдерських компаній та аналітичних центрів, зокрема у ТОВ «УМАНЬ ХЛІБ ГРУП», а також використанням у процесі розробки стратегій виходу на міжнародні ринки, оптимізації логістичних процесів та диверсифікації експортних маршрутів. Окремі положення роботи запроваджено у навчальний процес кафедр міжнародних економічних відносин та аграрної економіки як матеріал лекційних і практичних занять з дисциплін «Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України» та «Міжнародна економічна діяльність України».

Таким чином, дисертація поєднує наукову новизну з практичною значущістю, а її результати мають універсальне застосування у державній, науковій, освітній та господарській діяльності.

Дотримання норм академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Кисіля В. А. «Реструктуризація світового ринку зерна під впливом війни в Україні» є самостійною авторською науковою працею, що відповідає вимогам чинного законодавства України щодо захисту авторського

права та принципам академічної доброчесності. Текст дисертації було перевірено на наявність текстових збігів із використанням системи пошуку плагіату, результати якої засвідчили незначний рівень збігів, підтверджений відповідною довідкою закладу вищої освіти. Це свідчить про відсутність академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Усі використані в роботі ідеї, положення, розробки та відомості супроводжуються належними бібліографічними посиланнями на відповідні джерела інформації, що забезпечує прозорість та коректність наукової аргументації. Таким чином, дисертація характеризується дотриманням норм академічної доброчесності, а її результати мають належне теоретичне та практичне підґрунтя, що підтверджує високий рівень виконання дослідження та його відповідність сучасним вимогам наукової спільноти.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Зазначаючи високий рівень наукової обґрунтованості положень дисертації та аргументованість запропонованих автором рішень щодо реструктуризації світового ринку зерна під впливом війни в Україні, водночас варто звернути увагу на окремі дискусійні моменти:

Зазначаючи високий рівень обґрунтування наукових положень дисертації та аргументованість запропонованих автором рішень щодо реструктуризації світового ринку зерна під впливом війни в Україні, водночас варто звернути увагу на окремі дискусійні питання:

1. У першому розділі потребує більш чіткого розмежування категорійний апарат, адже окремі поняття «реструктуризація зернового ринку» та «міжнародна економічна взаємодія» частково перетинаються й можуть бути інтерпретовані неоднозначно. Доцільним було б ширше використати порівняльний аналіз практики провідних експортерів зерна (США, Канади, Бразилії, Австралії), що посилює аргументацію теоретико-методологічних положень.

2. Виклад концептуальних засад формування механізмів міжнародної економічної взаємодії є достатньо аргументованим, проте окремі положення потребують більш чіткого розмежування між економічними та правовими аспектами, адже їхнє поєднання іноді створює термінологічну неоднозначність.

Крім того, у тексті спостерігається часткове дублювання окремих аргументів, що можна оптимізувати шляхом їх узагальнення.

3. Проведений аналіз економічного потенціалу міжнародної співпраці у сфері зернової торгівлі є ґрунтовним, проте окремі положення потребують більшої деталізації щодо методики оцінювання фінансової спроможності та інституційної стійкості партнерських відносин. У деяких випадках спостерігається надмірна концентрація на загальних тенденціях без достатнього розкриття специфіки українського контексту, що могло б посилити практичну значущість висновків.

4. Доцільним було б ширше використати порівняльні приклади з країн Центральної та Східної Європи, які мають схожі умови інтеграції у європейський економічний простір. Це дозволило б підкріпити аргументацію більш релевантними кейсами. Окремі графічні матеріали потребують уточнення щодо джерел даних та методики їх побудови, що забезпечило б ще більшу прозорість і наукову коректність викладу.

5. Окремі положення потребують більшої деталізації щодо механізмів імплементації запропонованих рекомендацій у діяльність державних інституцій та бізнес-структур. У деяких випадках висновки мають надмірно узагальнений характер і могли б бути доповнені конкретними прикладами застосування розроблених моделей у реальних умовах.

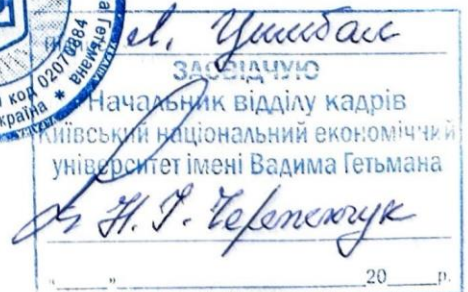
Разом із визнанням високого рівня обґрунтування наукових положень дисертації та аргументованості запропонованих автором рішень щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії у сфері зернового ринку, зазначені зауваження слід розглядати як конструктивні міркування, спрямовані на подальше уточнення та розвиток дослідження. Вони мають допоміжний характер і жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки представленої роботи, яка вирізняється високим рівнем теоретичного та практичного опрацювання проблематики, логічною структурою та значущістю отриманих результатів.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність чинним вимогам.

Дисертаційна робота Кисіля В. А. «Реструктуризація світового ринку зерна під впливом війни в Україні» є завершеним кваліфікаційним дослідженням, у якому наукові положення послідовно й логічно узгоджені між собою, а висновки та рекомендації базуються на результатах авторських напрацювань. Змістове наповнення роботи, її науковий доробок та обрана проблематика повністю відповідають спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», за якою дисертацію подано до захисту, що підтверджує її відповідність сучасним вимогам до досліджень у даній галузі.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із наступними змінами), а також постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

Ураховуючи актуальність теми, наукову новизну, обґрунтованість висновків і практичну значущість одержаних результатів, автор дисертації, Кисіль Віталій Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Офіційний опонент

д.е.н., професор

професор кафедри міжнародної економіки
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Людмила ЦИМБАЛ